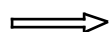

(r)

La dona que no existeix.
De la Il·lustració a la Globalització

Neus Carbonell
Vic, Eumo, 2003

La qüestió de la diferència dels sexes travessa totes les cultures, tot i que, com afirma Neus Carbonell en aquest llibre, adquireix significacions molt diverses i en alguns casos contràries. És a dir, malgrat el que sovint es pensa, la diferència dels sexes no és una invariant cultural fixa, sinó que canvia històricament, adquireix tonalitats i pateix transformacions molt significatives i informatives. De manera que és del tot oportú el títol que l'autora ha posat al llibre: "la dona que no existeix"; es tracta d'un títol que remet clarament a la cèlebre i influent frase de Jacques Lacan, "la dona no existeix", que apunta cap a la impossibilitat d'un universal femení. La qual cosa vol dir que no hi ha manera d'oferir una definició de "la dona" que alhora no exclogui bona part del territori del qual vol fer-se'n càrrec, però també i fonamentalment indica la impossibilitat real d'un subjecte universal, assenyalant un símptoma d'una falla en el pensament democràtic.

La dona que no existeix posa tot l'èmfasi en el fet que la societat i la cultura, nascudes al voltant de la Revolució Francesa, advoquen per la universalitat dels drets i pel nou ideal de la igualtat, i alhora se senten obligades a una gran proliferació de discursos sobre la dona i la diferència dels sexes. Aquest gest és del tot nou, respecte d'èpoques anteriors, ja que ara el que cal justificar és la no igualtat de les dones a través de la seva irreductibilitat als nous ideals de subjecte universal. Així, Neus Carbonell entén que la generació de discursos sobre la qüestió de la diferència dels sexes tan habitual, des del segle XVIII, és un símptoma d'un buit en el pensament modern i contemporani.

En aquest sentit es pot entendre que els quatre capítols en què està organitzat el llibre assenyalen i analitzen les diverses maneres d'omplir aquest buit o d'encobrir aquesta mancança: 1) la diferència dels sexes a la Revolució Francesa i al pensament emancipador, 2) el rol de la dona i de les distincions públic-privat a la revolució industrial, 3) la invenció del caràcter irreductible de la feminitat en el segle XIX, especialment analitzada a través de la teoria psicoanalítica –encara que són molts els llocs decimonònics des dels quals el femení és entès alhora com a excés indecent i com a carència insuperable; n'hi ha prou amb recordar aquelles paraules de Hegel que fan referència al femení com a eterna ironia de la comunitat– i 4) en el segle XX,

el feminisme, la revolució incruenta de les dones, que, en haver entrecruat allò intel·lectual i allò polític, ha obert nous camps de reflexió i de pràctica.

De tota manera, en el llibre de Neus Carbonell no només hi ressona la frase de Lacan, sinó també i molt especialment el dilema que ja plantejà Mary Wollstoncraft, la mare de Mary Shelley, i que repeteix amb paraules actuals la historiadora Joan Scott. Joan Scott escriu que les feministes il·lustrades “refusaven ser dones en els termes dictats per la seva societat, i al mateix temps parlaven en nom d’aquelles dones [...] la necessitat d’invocar les *dones* produïa la *diferència sexual* i per tant minvava l’intent de declarar-la irrellevant per als propòsits polítics”. Per a la historiadora nord-americana i per a Neus Carbonell, aquesta és la paradoxa del discurs polític del feminisme: produeix la mateixa diferència que busca esborrar. I aquesta paradoxa no és contingent sinó estructural. N’hi ha prou amb veure com ha funcionat aquesta paradoxa en el cas de la situació de les dones afganeses i en la seva utilització mediàtica i política .

La lectura de *La dona que no existeix* no només ens brinda una informació sobre com s’ha omplert a la modernitat europea –i també a la catalana– aquell buit, sinó que ofereix una perspectiva des de la qual descobrir que, tan bon punt parem atenció a la moderna proliferació de discursos sobre la diferència dels sexes i sobre la qüestió de la dona, se’ns fa palès que tots aquells fragments de l’obra dels grans autors de la tradició que parlen del femení o de la naturalesa de les dones no són fragments irrellevants o fruit només de prejudicis –diguem-ne– misògins de l’època, com ben sovint es pensa. En realitat, a través del debat sobre la diferència dels sexes hi circulen gairebé totes les qüestions centrals del moment, o el que és el mateix: tots els canvis polítics, econòmics i culturals semblen forçar a una temptativa de redefinició del que són les dones o del que volen, sigui en forma de tragèdia dels sexes o de comèdia dels sexes. Neus Carbonell, amb aquest llibre obre la possibilitat d’una lectura diferent sobre el període conegut com a la modernitat, il·lumina una *altra modernitat*, així no és estrany que una de les citacions que encapçalen les seves pàgines siguin aquelles paraules de Jacques-Alain Miller segons les quals: “La dona no existeix no significa que el lloc de la dona no existeixi, sinó que aquest lloc roman essencialment buit. El fet que aquest lloc quedi buit no impedeix que s’hi pugui trobar alguna cosa”.

FINA BIRULÉS
Universitat de Barcelona